

Tie huipulle kulkee diskurssin kautta

Fakta Julkaistu 30.04.2015 klo 14:49 Kirjoittaja Tommi Kuttilainen

ATT-hankkeen Avoimen tieteen kansainvälinen tilannekuva 2015 -seminaari pidettiin Tieteiden talolla 13.4.2015. Tilaisuuden avannut Juha Haataja (OKM) totesi, että Suomen tie avoimen tieteen huipulle kulkee diskurssin, ei top-down -sanelun kautta. ”Kypsyystasoarvioinnin alustavat tulokset ovat lupaavia, hyvää työtä on tehty.”

Tilaisuuden ensimmäisessä paneelissa Liisa Ewart (Tekes), Leena Sarvaranta (VTT) ja Hanna Snellman (HY) keskustelivat avoimesta tieteestä Euroopassa. Moderaattorina toimi Tapio Huttula (HUMAK). Liisa Ewart totesi, että Euroopan komissio on tehnyt systemaattisesti työtä avoimen tieteen edistämiseksi jo noin kymmenen vuoden ajan. Nykyisin Komission rahoitusinstrumentit vaativat tutkimustulosten avointa julkaisua.

Hanna Snellman toi esille [Lerun](#) (21 tutkimusintensiivisen eurooppalaisen yliopiston ryhmittymä) kannan. Lerussa korostetaan, että avoimuus on koko maailman asia ja tiedon tulee olla kaikkien ulottuvilla, jotta se kehittyy. Leru vastustaa tiedon julkistamisen kaksoislaskutusta (maksat kun julkaiset ja maksat kun luet) ja ajaa yhtenäistä käytäntöä Eurooppaan. Tutkimuksen arvioinnissa varsinkin humanistisilla aloilla pelkkä pelkkä impact factor ei riitä, vaan täytyy löytää kvalitatiivisia tapoja arvioida tutkimusta.

Leena Sarvaranta kaipasi vahvaa Suomi-selkänöjää avoimuuden edistämiseen ja valtion rahaa infrainvestointeihin. Pelkkä tutkimusinfroihiin tarkoitettu [FIRI](#)-raha ei riitä.

Liisa Ewartin mielestä Suomen pitää ehdottomasti olla mukana kansainvälisesti kehittämässä yhteisiä avoimuuden käytäntöjä, se on kaikkien etu. ”Oman lisäksi pitää kehittää myös yhteistä”, totesi Liisa Ewart.

Tilaisuuden toisessa, Open research data –paneelissa puhunut Leif Laaksonen (CSC) totesi, ettei meillä ole varaa jäädä ulos kansainvälisestä yhteistyöstä, vaan pitää sen olla ytimessä. Laaksonen lisäksi paneelissa keskustelivat Damien Lecarpentier (CSC), Pekka Olsbo (JyY), Ville Tenhunen (HY) ja Päivi Tikka (Tiedeakatemian neuvottelukunta).

Avoim julkaiseminen

Yhdessä päivän kiinnostavimmista paneeleista Kristiina Hormia-Poutanen (Kansalliskirjasto) , Kimmo Tuominen (HY) ja Pekka Olsbo (JyY) keskustelivat julkaisujen avoimuudesta. Moderaattorina toimi Mikael Laakso (Hanken)

Kristiina Hormia-Poutanen esitteli Liberiä, kirjastojen järjestöä. Hän piti keskeisenä ongelmana tekstinlouhintaa ja tekijänoikeuksia. Kimmo Tuominen Helsingin yliopiston kirjastosta esitteli [Pasteur4oa-hanketta](#), jossa esitetään hyviä käytäntöjä OA:n edistämiseksi. Tästä voi lukea lisää [Pasteur4ao-hankkeen uutiskirjeestä](#).

Kimmo Tuominen kertoi katsovansa myös vaihtoarvoa: mitä tilattavien lehtipakettien mukana saadaan ja mitä ne kustantavat. Kimmo Tuomisen mukaan hyvin suuri osa hankintabudjetista kuuluu isojen lehtipakettien hankintaan ja akateemisten lehtien kustannustaso yliopistoille nousee 4-7 prosentin vuosivauhtia. ”Ei tarvitse tällä hetkellä olla huolissaan kustantajien elinkeinon puolesta.

Paljon on maksumuurin takana. Kyllä tässä on vielä aika lailla työtä tehtävänä”, totesi Kimmo Tuominen.

Avoimesta julkaisusta keskustelemassa Kimmo Tuominen (vas), Kristiina Hormia-Poutanen, Pekka Olsbo ja Mikael Laakso. Kuva: Tuukka Troberg.

Pekka Olsbo kävi läpi yleistä eurooppalaista kehitystä OA:n suhteen. Euroopan kansalliset linjaukset kulkevat selkeästi kohti täyttä avoimuutta. Toisaalta mennään kohti yhä tiukempaa keskittymistä kohti muutamaa jättikustantajaa, joiden asenteet OA:ta kohtaan tiukentuvat. Nämä pyrkivät ohjaamaan AOA:ta kohti hybridimallia tiukentamalla rinnakkaistallentamisen ehtoja ja embargoja. Kolmanneksi, yhä useammat rahoittajat vaativat tulosten avointa julkaisua, jolloin tämä on mandaatti. Tässä tullaan ongelmalliseen tilanteeseen, jossa kustantajan embargo on pitempi kuin rahoittajan sallima. Tällöin vaihtoehtoina on joko toisen kustantajan etsiminen tai kustantajan embargon rikkominen.

Kristiina Hormia-Poutanen totesi, ettemme tiedä paljonko Suomessa maksetaan kirjoittajamaksuja. ”Tämä pitäisi selvittää, niin saisimme paremmat neuvotteluasemat.” Hormia-Poutanen arveli, että yliopistot ostavat vielä pitkään lehtipaketteja, ja olisi tärkeä saada myös oikeus tiedonlouhintaan.

Kristiina Hormia-Poutanen piti meritoitumiskulttuuria muutoksen esteenä. Tutkijat meritoituvat julkaisemalla alalla arvostetuissa lehdissä. Tutkijat pitäisi saada kiinnostumaan avoimesta julkaisusta.

Pekka Olsbon mielestä rinnakkaistallennuksen tehostaminen on paras tapa tehostaa avointa julkaisua. Parin vuoden kuluessa vähintään puolet Jyväskylän yliopiston tutkijoiden artikkeleista julkaistaan rinnakkaistallennettuina. Kristiina Hormia-Poutasen mielestä pitkässä juoksussa Gold OA on paras ratkaisu. ”Pitää vain odottaa, että se ennättää kasvaa.” Kimmo Tuominen totesi diplomaattisesti, että avoimuus voidaan toteuttaa montaa tietä.

Datan avaaminen

Tilaisuuden neljännessä paneelissa Sami Borg (Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto), Sami Niinimäki (OKM) ja Merja Särkioja (SA) keskustelivat kansainvälisten tutkimusinfrastruktuurien avoimuuden politiikoista. Moderaattorina toimi Marko Peura (HY).

Merja Särkioja muistutti, että tutkimusinfra tekevät nytkin paljon yhteistyötä. ”Sitä tehdään koko ajan muuallakin kuin avoimen tieteen parissa.” Sami Borg totesi, että paine avoimuuteen tulee yhä useammin tutkijoiden puolelta, vaikka jotkut ovatkin mustasukkaisia omasta datastaan.” Kun paine avoimuuteen kasvaa, on kansallisesti tärkeää miettiä resursointia ja työnjakoa datan avaamisessa.” Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston työstä puolet menee palveluun: miten tuotetaan sellaista dataa, jota voitaisiin jatkokäyttää.

Juha Haataja tiivistä yhteenvedossaan tilaisuuden annin kolmeen kohtaan.

- Suomalaiset ovat monessa mukana ja tämä on mahdollisuus viedä asioita yhdessä eteenpäin, sekä kansainvälisistä ympyröistä Suomeen että Suomesta kansainvälisiin yhteyksiin.
- Yhteinen näkemys, strategia ja viesti olisi tarpeen. Att-hankkeella on jo jotain positiivista vaikutusta. Tähän olisi otettava entistä vahvempi ote.
- Yhteistyö on kehittymässä, mutta siinä on oma haasteensa. Yhteistyö vaatii yhteistä panosta. Resursseja ei kuitenkaan ole paljoa, jolloin tarvitsemme työnjakoa ja resursointia. Meillä on monta asiaa, jotka pitää laittaa kuntoon.